

1944, september 1. [Banská Bystrica.] — Situačné hlásenia zaslané
rádiotelegraficky čs. MNO do Londýna.¹

VI 090101/44²

Rozkazy pro aktivní boj vydány.
Žilina: začal ústup. Trenčín se brání přesile.
Národní výbor zahájil činnost.^{2a}

VI 090102/44

Situace do 20. hodiny 30. srpna 1944.
Německé tanky pronikly až k Martinu.
Žilina — Trenčín těžké boje.
Zřejmá snaha Němců obsadit Malé a Bílé Karpaty a Beskydy.
Banská Bystrica slabě bombardována.³

VI 090103/44⁴

Dejte bombardovat vysílačku Veľké Kostolany ihned.

VI 090104/44

Materiál žádám na letištiě Tri Duby:

Protitankové zbraně
automatické pěchotní zbraně
tanky
protiletadlové zbraně
benzin
ochranné miny⁵
proviant
radioaparáty⁶

VI 090105/44

Talský hlásí pořádek a klid. Zajistí Gamě týl.
Dubnica (?)⁷ SS jednotky.

¹ Dňa 1. 9. 1944 bola v Londýne zostavená situačná zpráva (bola tiež intímovaná pod čj. MNO 702 taj. — II. odbor 1944; vid odpis SÚA Praha, A 1-47-1/9), ktorá zhrnuje rádiogramy, uvedené tu pod šifrou VI 090101-02 a VI 090104-06. V záhlaví zprávy je rukopisná poznámka „došlo 1. 9. do 08 h.“ (VHA Praha. Západ I, HV Londýn, 9/5/1.)

² V situačnej zpráve uvedenej v pozn. 1 je toto hlásenie citované takto: „30. srpen 1944 — Gama: Rozkazy pro aktivní odboj vydány. Žilina začal .anku (zkomoleno) ústup. Boje u Vrútek. Trenčín se brání přesile. Národní výbor zahájil činnost. Nedostanu-li žádanou pomoc do týdne, nemám vyhlídek na úspěch. Gama.“ (Tamtiež.)

^{2a} V zväzku odpisov depeší Slovensko—Londýn znie táto zpráva takto: „Rozkazy pro aktivní odpor vydána. Žilina zásah tanků — ústup. Boje u Vrútek. Trenčín se brání přesile. Národní výbor zahájil činnost. Vojenské operace řídím osobně, partyzány usměřňujem. Nedostanu-li žádanou pomoc do týdne, nemám vyhlídky na úspěch. Gama. 30. srpna 1944.“ (SÚA Praha, PMR-L, sign. Slov. nár. rada. 1. 9. 1944. „Vit“.)

³ Situačná zpráva z 1. 9. 1944 (porov. pozn. 1 a 2) pokračuje takto: „Nedostatek protitank. zbraní. Let. obrana nula. Opětov. Gama žádá let. pomoc.“ (Tamtiež.)

⁴ V materiáli hlavného veliteľstva stretieme sa aj s touto podobou tohto hlásenia: „Pozor: Slávikův projev o probojování sloven. armády k Rusům působí velmi špatně. Zastavte vysílání. Dejte bombardovat vysílačku Veľké Kostolany ihned (Čatlošova vysílačka). (VHA Praha. Západ I, HV Londýn, 9/4.)

⁵ V situačnej zpráve — obranné míny.

⁶ Rádioaparáty — zrejme sa mysleli rádiostanice.

⁷ V situačnej zpráve sa uvádza „Boblina“ a po strane je rukopisná oprava „Dobšíná“. Nepochybne správne patrí — Dubnica.

Nitra padla.
Boje u Hlohovce. poledne 31. srpna 1944.

VI 090106/44

Letecké cíle:
Bratislava — Velké Kostolany.
Železniční uzly:
Vlára, Čadca, Kúty, Malacky, Hlohovec, Galanta, Nitra, Levice, Lučenec, Košice.

VI 090108/44°

Trenč. Teplá:
německé jednotky — 2000 Němců.
Nálet na Tri Duby a Mokrad. Žádné ztráty.

VI 090109/44

Gama žádá: stíhače, parašutisty, výbušniny ihned, alespoň propaganda.
Tiso nabízí amnestii těm, kdo se vrátí.
Bombardujte Kežmarok.
Bratislavská posádka dostala rozkaz se probojovat k nám.

VI 090110/44

Z Prešova na Spišskou Novou Ves směřuje jedna německá divize.^{8a}
Levoča je opět naše.
Poprad: naši ustoupili.
Považí: ústupové boje.
Trnava — Topoľčany — Bošany — Trenčín — Hlohovec: 10 000 vojska ustupuje k nám.

VI 090112/44

Situace prvního září ráno:
Stálé letecké útoky — bombardování osvobozených měst — ostřelování vlaků stíhačkami, — ostřelování kulometry bezbranného obyvatelstva.
Jsme úplně bezmocni proti nim.
Shazují letáky, abychom se vzdali.
Situace je vážná, nepošlete-li do 24 hodin pomoc stíhačů. Čekáme je stále na letišti Tri Duby. Německá letadla jsou z Malacek.

VI 090113/44

Situace dvou východních divizí:
Prešov obsazen Němci. Talský se štábem a letci uletěl do Ruska.
První divize (Markus) dostala rozkaz probojovat se k nám. O druhé divizi (Tartarko) není zpráv.

VI 090115/44

Gama hlásí dne 1. září — 12 hodin:
Východní divize zahájily boj.
V Prešově jsou těžké boje. Kolona směřující z Košic do Prešova byla rozprášena. Motorizovaná kolona směřující ze Zlatých Moravců do Nové Baně byla zničena.
Poprad: boje.
Považí: střídavé boje.
Strečno: těžký obranný boj.

⁸ Na intimátě tu citovaných zpráv, označených VI 090108 a VI 090110-13, je rukopisná poznámka „zprávy došlé do 15 hod. 1. 9. 44“. (VHA Praha. Západ I, HV Londýn, 9/5/1. Koncept přílohy k čj. MNO 704 taj. — II. odbor 1944.)

^{8a} V prameni uvedenom v pozn. 2a nasleduje ešte veta: „Javorina druhá ňm. divize.“

390 Bratislava je na straně Tisově.

Mobilizace probíhá dobře, organizují nové útvary. Je nedostatek zbraní. Nálada stále dobrá.

Potřeba vašich stíhačů!

VI 090117/44⁹

Gama žádá:

1. Leteckou podporu našim jednotkám u Strečna proti nepřátelskému dělostřelectvu; jsou tam těžké boje — naši jsou velmi slabí bez letců.

2. Vrátit uprchlé letce s materiálem od Prešova; ať přistanou na letišti Tri Duby.

3. Štáb s gen. Viestem aby převzal vedení operací — ať co nejdříve přistanou na letišti Tri Duby.

4. Urguje leteckou dodávku trhavin — taktéž na Tri Duby.

Hlásí:

Žilina ztracena — bombardovat.

Lučenec: odražen útok maďarských obrněných jednotek (vlak).¹⁰

SÚA Praha. D 20-32-34/177—181 a Ch 37-91-29/251—254. Záznam dešifrovaných došlých dopisů. Strojopisný přepis.

212

1944, september 1. Banská Bystrica. — Deklarácia prijatá na ustavujúcom zasadnutí Slovenskej národnej rady. Vyhlasuje prevzatie moci na povstaleckom území a programové ciele Slovenského národného povstania.

Všetky demokratické a pokrokové složky a směry slovenského národa, které vedli neustály boj proti doterajšímu fašistickému režimu na Slovensku a proti jeho nacistickým německým spojencům, utvorili dnešního dne Slovenskou Národní Radu ako vrcholný orgán domáceho slovenského odboja.

Preto Slovenská Národná Rada ako jedine oprávnená hovoriť v mene slovenského národa preberá dnešným dňom na celom Slovensku zákonodarnú a výkonnú moc, ako i obranu Slovenska a túto moc bude vykonávať do tých čias, kým si slovenský národ demokratickým spôsobom neurčí legitímnych zástupcov.

Náš domáci odboj, tak ako bol dosiaľ vedený v úplnej zhode s československým zahraničným odbojom, chce i naďalej v jednote a spolupráci priviesť náš boj k víťazstvu.

Sme za bratské spolužitie s českým národom v novej Československej republike. Ústavoprávne, sociálne, hospodárske a kultúrne otázky republiky budú vzájomnou dohodou definitívne usporiadané zvolenými zástupcami slovenského a českého ľudu v duchu demokratických zásad, pokroku a sociálnej spravodlivosti.

Popri politickom oslobodení naším cieľom je zaistiť krajší a šťastný život sociál-

⁹ Na intimáte tohto hlásenia (príloha k čj. MNO 705 taj. — II. odbor 1944) je rukopisná poznámka: „Zprávy došle do 8,30 — 2. 9. 44.“ (Tamtiež; 9/5/1 a 9/6/1.)

¹⁰ Ako príloha k čj. MNO 705 taj. — II. odbor 1944 sa zachoval intimát rádiogramu, ktorý došiel do Londýna pravdepodobne tiež 1. septembra. Intimát znie: „Presidentu republiky: 1. Zašle-rie urychlené čl. jednotku. Slov. nár. rada. 2. Armáda složilá ořisahu podle služebního řádu A — I — 1. Gama. P. S. Čatloř byl internován po dva dny u Tisy; důvod neznám.“ (VHA Praha. Západ I, HV Londýn, 9/6/1.)